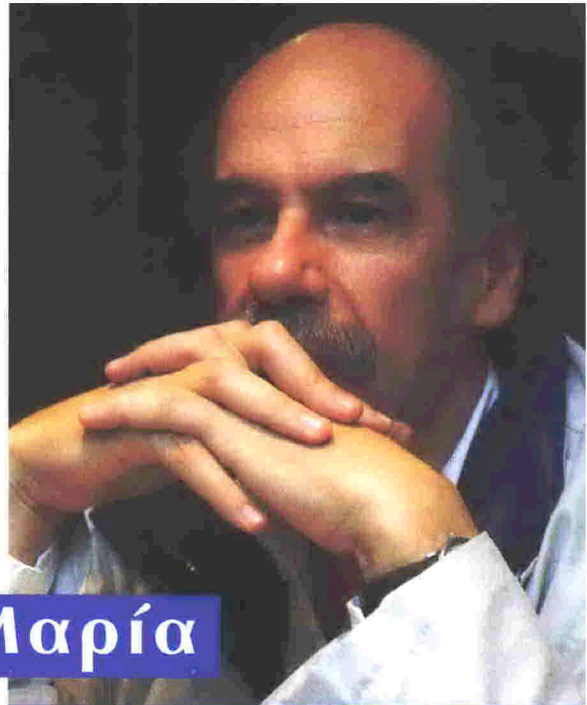

Το χάρτινο σπίτι
 Εκδόσεις Πατάκη 2008
 σελ.: 107, τιμή: 8,40 ευρώ

Κάρλος Μαρία

Ντομίνγκες

Ύμνος στον βιβλιόφιλο

Συνέντευξη στη Νίκη Ορφανού

Στη Λατινική Αμερική, όταν θέλουν να πείσουν ένα παιδάκι να διαβάσει, λένε: «Διάβασε, τα βιβλία δεν δαγκώνουν». Γιατί πιστεύουν ότι τα βιβλία είναι ακίνδυνα. Είναι όντως; Ο Κάρλος Μαρία Ντομίνγκες δεν συμφωνεί. Τα βιβλία δεν είναι ακίνδυνα. Τα βιβλία βάζουν τρελές ιδέες στα μυαλά των ανθρώπων. Μας επηρεάζουν βαθιά. Τα βιβλία αλλάζουν το πεπρωμένο μας και μπορούν να μας οδηγήσουν ακόμα και στο θάνατο. Όπως στην περίπτωση της Μπλούμα και του Κάρλος Μπράουερ, των ηρώων του υπέροχου μυθιστορήματος του Ντομίνγκες *Το χάρτινο σπίτι*, που κυκλοφόρησε πρόσφατα στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη. Στη συνάντησή με τον αργεντινό συγγραφέα (και με τη βοήθεια της μεταφράστριάς του βιβλίου του Λένας Φραγκοπούλου) μιλήσαμε περί βιβλιοφάγων, βιβλίων και άλλων δαιμονίων....

Τα βιβλία μπορούν να οδηγήσουν ένα βιβλιοφάγο ακόμα και στο θάνατο, μας προειδοποιείτε στο βιβλίο σας. Είναι, πιστεύετε, αυτός ο θάνατος τιμημένος;

Κανένας θάνατος δεν είναι τιμημένος –και οπωσδήποτε όχι αυτός που επέρχεται από τη manía του βιβλιοφάγου να διαβάσει στίχους στη μέση ενός πολυσύχναστου δρόμου, όπως κάνει η Μπλούμα. Από την άλλη πλευρά, αυτό που διαφοροποιεί τον άνθρωπο είναι ο λόγος. Οπότε, το να χάσεις τη ζωή σου ή να πας στη φυλακή για τα βιβλία, όπως έχει συμβεί σε τόσους πολλούς ανθρώπους που ήρθαν αντιμέτωποι με δικτατορικά καθεστώτα, φυσικά και σε τιμά. Ίσως να είναι και κάτι αξιοπερίεργο στον άνθρωπο αυτή η αγάπη

του για τη λέξη. Στο κάτω-κάτω, τι είναι μια λέξη; Είναι επικοινωνία; Είναι ένας τρόπος να υπάρξεις; Τι είναι; Για μένα η απάντηση είναι ότι ναι, ο λόγος είναι όντως ένας τρόπος για να υπάρξεις στον κόσμο.

Σε ποιον ανήκει ένα βιβλίο; Στο συγγραφέα ή στον αναγνώστη;

Το βιβλίο είναι ο σύνδεσμος του αναγνώστη με το συγγραφέα, μια εφεύρεση μητρική γιατί διαφυλάσσει το λόγο, και έτσι μπορεί να επικοινωνεί ο ένας με τον άλλο. Φυσικά ανήκει και στους δύο. Το γράψιμο είναι ένας προνομιακός τρόπος επικοινωνίας. Και η συνομιλία εξαρτάται τόσο απ' αυτό που εκφράζει ο συγγραφέας όσο κι από την ανάγνωση που κάνει ο ανα-

γνώστης. Αυτός ο σύνδεσμος είναι που καθαγιάζει το μυστήριο της λογοτεχνίας.

Σας ανησυχεί αν ο αναγνώστης «διαβάσει» ένα βιβλίο σας με τρόπο που δεν συμφωνεί με τις προθέσεις σας;

Ο αναγνώστης πολλές φορές μετατρέπει το βιβλίο σε κάτι πολύ διαφορετικό από την πρόθεση που είχε ο συγγραφέας όταν το έγραφε, σε τέτοιο βαθμό που μπορεί να φτάσει στη σύγχυση. Αυτή η σύγχυση είναι θαυμάσια. Όχι μόνο δεν ανησυχώ καθόλου γι' αυτήν αλλά, το αντίθετο, μου φαίνεται ότι είναι ένα μέρος του θαύματος της λογοτεχνίας. Γιατί έτσι ο αναγνώστης εφευρίσκει εκ νέου το βιβλίο. Μάλιστα πολλές φορές ο αναγνώστης παίρνει κομμάτια από τα βιβλία και τα χρησιμοποιεί για πρακτικά θέματα της ζωής, εντελώς διαφορετικά από το βιβλίο και τις προθέσεις του. Κι αυτό το βρίσκω θαυμάσιο.

Όπως στην ταινία Ο ταχυδρόμος, δηλαδή, που ο ήρωας χρησιμοποιεί τους στίχους του Νερούδα για να κατακτήσει το κορίτσι που αγαπάει...

Πολύ καλό παράδειγμα. Ναι, ο ταχυδρόμος «διδάσκει» στον ποιητή ότι ένα ποίημα έχει πολλαπλές χρήσεις. Μία είναι να το απολαμβάνεις καθισμένος στην αγαπημένη σου πολυθρόνα, με ένα ποτήρι κρασί. Μια άλλη είναι να κερδίσεις μ' αυτό τη γυναίκα της ζωής σου. Στο βαθμό που ο αναγνώστης χρησιμοποιεί τα λόγια του συγγραφέα, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για να πετύχει διαφορετικούς στόχους.

Άρα η λογοτεχνία συμπληρώνει τη ζωή;

Νομίζω ότι είναι μέρος της ζωής, όχι συμπλήρωμα. Το μέγεθος της πραγματικότητας αντιστοιχεί στο μέγεθος της φαντασίας. Τα βιβλία ξυπνάνε τη φαντασία του αναγνώστη, άρα και την πρόσληψη της πραγματικότητας.

Αν η λογοτεχνία είναι μέρος και όχι συμπλήρωμα της ζωής, θα λέγατε ότι οι άνθρωποι που δεν διαβάζουν ζουν μισή ζωή;

Δεν το πιστεύω ακριβώς. Οι αγρότες, για παράδειγμα, που δεν διαβάζουν, μπορεί να έχουν μια εσωτερική ζωή πολύ πιο γεμάτη από κάποιον που διαβάζει. Η ανάγνωση δεν αποτελεί εγγύηση πληρότητας. Αυτό που επιτρέπει είναι μεγαλύτερη συνειδητοποίηση της ύπαρξης, της ζωής. Στη Λατινική Αμερική είναι οικονομικοί οι λόγοι για τους οποίους οι μεγάλες μάζες είναι ξε-

κομμένες από το βιβλίο. Στην Ευρώπη παρατηρείται ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δίδει τα παιδιά από τα βιβλία. Δεν φοβάμαι ότι οι άνθρωποι θα σταματήσουν κάποτε να διαβάζουν, δεν θα ήθελα όμως τα βιβλία να αφορούν πάντα μια μικρή μειοψηφία.

Στο Χάρτινο σπίτι γράφετε πως ένα βιβλίο που δεν μπορεί να βρεθεί είναι ένα βιβλίο που δεν υπάρχει. Μπορούμε να πούμε ότι κι ένας θεός που δεν μπορεί να βρεθεί είναι ένας θεός που δεν υπάρχει;

Έχει μεγάλο ενδιαφέρον αυτή η σύνδεση βιβλίου και θεού. Μου κάνει εντύπωση. Ίσως και οι δύο έννοιες να ενσαρκώνουν τις διαστάσεις της φαντασίας του ανθρώπου. Υπάρχει η ιδέα ότι ένας θεός μπορεί να μας βοηθήσει ή ότι σ' ένα βιβλίο κρύβεται η αλήθεια. Και στα δύο αυτά αποκαλύπτεται η διάσταση της φαντασίας του ανθρώπου. Και στα δύο ψάχνουμε κάτι. Και παρότι ξέρουμε ότι πιθανότατα δεν θα το βρούμε, διατηρείται αμείωτος και ο ενθουσιασμός να το ψάξουμε, και η απελπισία αν δεν το βρούμε.

Πότε, πιστεύετε, αρχίζει ένα βιβλίο να ζει;

Ένα βιβλίο αρχίζει να ζει από τη στιγμή που ανοίγουμε τις σελίδες του και αρχίζουμε την ανάγνωση. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η δημοσίευση ενός βιβλίου δικαιολογεί τη γραφή. Βέβαια, πάρα πολλά λογοτεχνικά έργα χρειάστηκαν χρόνια και χρόνια για να βγουν στο φως. Ακόμα και ένα δημοσιευμένο βιβλίο, όμως, μπορεί να χαθεί. Είναι μια εμπειρία που ζουν πολλοί αναγνώστες, κυρίως όσοι από μας βάζουμε στα ράφια μας διπλή σειρά βιβλίων. Τα χάνουμε, δεν ξέρουμε πώς να τα βρούμε, και απελπιζόμαστε. Αλλά τα βιβλία έχουν την ιδιότητα να μπορούν να περιμένουν τον αναγνώστη και, πολλές φορές, βιβλία που είναι τοποθετημένα σε πολύ καλή θέση στη βιβλιοθήκη μας, μας περιμένουν πολύ καιρό για να τα διαβάσουμε. Και, άλλες φορές, ένα βιβλίο που διαβάσαμε στα νιάτα μας, μας φαίνεται διαφορετικό όταν το διαβάζουμε μεγάλοι. Και τότε είναι και δεν είναι το ίδιο βιβλίο. Αυτό που αλλάζει είναι η ποιότητα της συνομιλίας μας με το συγγραφέα, που εξαρτάται από το συγγραφέα τόσο όσο κι από τον αναγνώστη.

Μόνο κατά τη διαδικασία της γραφής ενός βιβλίου, λοιπόν, είναι ο συγγραφέας απόλυτος κύριός του;

Ούτε και τότε. Εγώ τουλάχιστον ποτέ δεν κατάφερα

να ξεφορτωθώ τον «αναγνώστη» από το κεφάλι μου. Με διαβάζω όταν γράφω, άρα στη διαδικασία της γραφής υπάρχει και ένας αναγνώστης. Και συχνά γράφει κάτι ο συγγραφέας και ο αναγνώστης λέει: «όχι, αυτό δεν μ' αρέσει, είναι απαίσιο, είναι βαρετό». Αν, λοιπόν, την ώρα που γράφω καταφέρνω να εκπλήξω τον εαυτό μου, τότε ξέρω ότι και οι αναγνώστες θα νιώσουν αυτήν την έκπληξη. Εάν εγώ βαριέμαι με αυτό που γράφω, ξέρω ότι και ο αναγνώστης θα βαρεθεί. Ψάχνω, έτσι, πάντα να ξαφνιάσω τον εαυτό μου.

Στο μυθιστόρημά σας περιγράφετε τις διάφορες εμμονές που μπορεί να κυριεύσουν τον βιβλιοφάγο, στη σχέση του με το αντικείμενο του πάθου του...

Όντως, ο βιβλιοφάγος είναι ένα ξεχωριστό είδος, αλλά κυριαρχείται από πολλών ειδών εμμονές. Καθένας έχει ένα πολύ προσωπικό σύνδεσμο με τα βιβλία: κάποιος τσακίζει την σελίδα, για παράδειγμα, και άλλοι φρίττουν στην ίδια ιδέα. Όλοι, όμως, έχουν μια αισθησιακή επαφή με το βιβλίο. Το χρώμα του χαρτί, τη μυρωδιά του, την υφή του...

Είναι αυτά και δικά σας κριτήρια επιλογής, για βιβλία από συγγραφείς που δεν ξέρετε;

Σε γενικές γραμμές όχι. Άλλωστε, σε φτωχές χώρες όπως στη δική μου, τα περισσότερα βιβλία τυπώνονται με πολύ μικρά γράμματα, συμπιεσμένα, για να είναι πιο φτηνή η έκδοση. Αλλά αυτό είναι το τίμημα που πρέπει να πληρώσουμε, και το πληρώνουμε με ευγνωμοσύνη. Απολαμβάνω, ωστόσο, πάντα μια καλή έκδοση. Τη μυρωδιά, την υφή. Για μένα είναι μεγάλη απόλαυση να ανοίγεις ένα βιβλίο και να μένουν ανοιχτές οι σελίδες. Αλλά συχνά έχω διαβάσει από εκδόσεις φρικτές σημαντικά βιβλία, και τα έχω απολαύσει το ίδιο.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την παραγωγή τόνων κακής λογοτεχνίας. Πώς αντιδράτε εσείς απέναντι σ' αυτό; Σας κάνει να γίνεστε λιγότερο... περριπετειώδης, όταν επιλέγετε ένα βιβλίο;

Είναι εντυπωσιακό αυτό που συμβαίνει παγκοσμίως με την αγορά βιβλίου. Όσο χειρότερα τα πάει ένας εκδοτικός οίκος τόσο πιο πολλούς τίτλους βγάζει. Καθώς είμαι κριτικός λογοτεχνίας, φτάνουν στο γραφείο μου πολλοί νέοι τίτλοι. Εκ των πραγμάτων, δεν έχω τη δυνατότητα να είμαι... λιγότερο περριπετειώδης. Αλλά από τη στιγμή που θα ζω μόνο ως συγγραφέας, είναι αλήθεια ότι θα ξαναγυρίσω στους κλασικούς. Τους χρωστώ στον εαυτό μου.

Ξαναγυρνώντας στο Χάρτινο σπίτι: το τέλος του βιβλίου, με τον Κάρλος να καταστρέφει το σπίτι του, που είναι χτισμένο από βιβλία, δημιουργεί απορίες, ενώ ο έρωτάς του για την Μπλούμα δεν ικανοποιεί ως εξήγηση...

Υπάρχει και η αγάπη του για την Μπλούμα, αλλά αυτό που κυρίως θέλει ο Μπράουερ είναι να της αποδείξει ότι μπορεί να την ξαφνιάσει. Είναι σαν ένα στοίχημα ανάμεσά τους. Είναι όμως και κάτι παραπάνω. Με την κίνησή του να γκρεμίσει το σπίτι για να βρει το βιβλίο της Μπλούμα και να της το επιστρέψει, ο ήρωας δηλώνει ότι επιλέγει τη ζωή. Επιλέγει τη ζωντάνια τού να αλλάξεις ξανά και ξανά τη ζωή σου. Από βιβλιοφάγος γίνεται καταστροφέας, και μετά δραπετεύει σε μια άλλη ιστορία. Γιατί ο Μπράουερ δεν είναι ένας μελαγχολικός αναγνώστης αλλά ένας αναγνώστης κατακτητής. Εφαρμόζει στη ζωή αυτό που του έχουν μάθει τα βιβλία: ότι ο κόσμος είναι γεμάτος περιπέτειες, είναι ατέλειωτος. Ενσαρκώνει αυτό το πάθος που του έχουν μεταδώσει τα βιβλία και έτσι λειτουργεί. Με το κόστος ότι, αν πρέπει κάτι να καταστρέψει για να κατακτήσει κάτι καινούργιο, αυτός το κάνει. Είναι ένας αναγνώστης δημιουργός.

Είναι, δηλαδή, ένας άλλος Δον Κιχώτης...

Ναι, ο Κιχώτης είναι εμβληματικός. Γιατί ενώ παίρνει τις ιδέες του από τη φαντασία και τη μυθοπλασία, είναι ικανός αυτά τα πράγματα να τα κάνει πραγματικότητα.

Πέρα από τα ίδια τα βιβλία, ποιες είναι οι άλλες εμμονές σας για τις οποίες γράφετε;

Η θάλασσα, τα νερά του ποταμού. Γιατί έφυγα από το Μπουένος Άιρες και τώρα ζω στην Ουρουγουάη –δηλαδή πέρασα απέναντι στο ποτάμι. Στα βιβλία μου έχω πάντα την εμμονή να μιλώ γι' ανθρώπους που ζουν στις δυο όχθες του ποταμού, του Ρίο ντε λα Πλάτα. Και μ' αυτόν τον τρόπο έχω γίνει ο συγγραφέας του Ρίο ντε λα Πλάτα κυριολεκτικά. Για έναν Αργεντινό σαν κι εμένα, το να δει τη χώρα του από την άλλη πλευρά του ποταμού είναι καθοριστικό. Μου διευρύνει τον ορίζοντα της γεωγραφίας, της ιστορίας, της κατανόησης, των πέντε αισθήσεων. Στο Μοντεβιδέο ζω δίπλα στη θάλασσα, βγαίνω πολύ συχνά στην ακτή και μαζεύω ξύλα, με τα οποία κάνω διάφορες κατασκευές και γλυπτά. Το ποτάμι και η θάλασσα (γιατί ο Ρίο ντε λα Πλάτα είναι δέλτα, όπου αυτά τα δύο ενώνονται) είναι πάντα παρόντα στη δουλειά και τη ζωή μου.

Σας ευχαριστώ. ■